

İLKOKULLAR İÇİN GELİŞTİRİLEN GİRİŞİMCİLİK ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRENCİLERİN ÖZ-YETERLİLİK İNANÇLARINA ETKİSİ¹

THE EFFECT OF THE ENTREPRENEURSHIP CURRICULUM DEVELOPED FOR PRIMARY SCHOOLS ON STUDENTS' SELF-EFFICACY BELIEFS

Ramazan YURTSEVEN² - Mustafa ERGÜN³ - Gürbüz OCAK⁴

Öz

Bu araştırmada ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerine yönelik tasarlanan girişimcilik öğretim programının öğrencilerin genel öz yeterlilik inançları üzerindeki etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada, yarı deneysel desenlerden ön test-son test eşleştirilmiş kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Çalışma grubunu, 2018-2019 eğitim öğretim yılında ilkokul 4. sınıfta öğrenim gören 34 deney grubu, 33 kontrol grubu öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sürecinde, öncelikle ihtiyaç analizi çalışmalarına dayalı olarak girişimcilik öğretim programı tasarlanmış, ardından programın pilot uygulaması ve 11 haftalık asıl uygulaması gerçekleştirilmiştir. Veriler, uygulama öncesi ve sonrasında "Çocuklar için Öz yeterlilik Ölçeği" aracılığıyla toplanmış, normallik testlerinden kolmogorov-smirnov ve sahapiro-wilk testi, hipotez testlerinden ilişkili ölçümler t-testi, ilişkisiz gruplar t-testi ve etki büyüklüğü testlerinden Cohen d testi uygulanarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre deney grubundaki öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrasında öz yeterlilik ölçeğinden aldıkları toplam puanların anlamlı bir farklılık gösterdiği, kontrol grubundaki öğrencilerin ise anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Buna göre; girişimcilik öğretim programının ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin genel öz yeterlilik inançlarını anlamlı biçimde geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: girişimcilik, girişimcilik öğretim programı, öz yeterlik inancı, ilkokul öğrencileri

Abstract

In this study, it was aimed to determine the effect of primary school fourth grade entrepreneurship curriculum on students' general self-efficacy beliefs. In the study, a pre-test-post-test paired control group pattern was used. The study group consists of 34 experimental group and 33 control group students studying in the 4th grade of primary school in the 2018-2019 academic year. During the research process, firstly the entrepreneurship curriculum was designed based on the needs analysis studies, then the pilot implementation of the program and its 11-week main implementation were conducted. The data were collected with the "Self-Efficacy Scale for Children" before and after the implementation of the program. The data were analyzed by applying the Kolmogorov-Smirnov and Sahapiro-Wilk tests for normality tests, the related measurements t-test and the unrelated groups t-test for the hypothesis tests and the Cohen d test for the effect size tests. According to the findings, the total scores of the students in the experimental group obtained from the self-efficacy scale before and after the application showed a significant difference. However, it was determined that the students in the control group did not show a significant difference. According to this; it was concluded that the entrepreneurship curriculum significantly improved the general self-efficacy beliefs of primary school fourth grade students.

Keywords: entrepreneurship, entrepreneurship curriculum, self-efficacy belief, primary school students

¹ Bu çalışma, birinci yazara ait "İlkokulda Girişimcilik Öğretim Programının Tasarlanması, Uygulanması ve Değerlendirilmesi" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

² Dr., MEB, ramazan.yurtseven15@gmail.com, Orcid: 0000-0001-9963-8642

³ Prof. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, ergun@aku.edu.tr, Orcid: 0000-0002-9087-8540

⁴ Prof. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, gocak@aku.edu.tr, Orcid: 0000-0001-8568-0364

GİRİŞ

Günümüzde insanlar, bilim ve teknolojideki hızlı gelişimle birlikte sosyal hayatta ve birçok alanda yaşanan yeniliklere uyum sağlamak durumunda kalmaktadırlar. Bu uyumu sorunsuz bir şekilde sağlayanlar gerek bireysel gerekse toplumsal anlamda hayatlarını daha rahat ve başarılı şekilde sürdürebilmekte, yeterli düzeyde uyum sağlayamayanlar bir takım zorluklar yaşamaktadırlar. Bu bakımdan yaşanan gelişimlere ayak uydurabilen hatta katkı sunabilen nitelikli ve donanımlı bireylerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu niteliklerin, becerilerin neler olduğu, hangi becerilerin nasıl kazandırılabilceği hem öğretim programlarına konu olmakta hem de eğitim alanında çeşitli araştırmalara konu olmaktadır. Bu noktada 21. yüzyıl bireylerinin sahip olması gereken beceriler olarak belirtilen eleştirel düşünme, problem çözme, yaratıcılık, girişimcilik, işbirliği, iletişim gibi beceriler ön plana çıkmaktadır (Cansoy, 2018; Kozikoğlu ve Altunova, 2018). Bu becerilerden birisi de girişimcilik becerisidir. Nitekim girişimcilik becerisi MEB öğretim programlarında da öğrencilere kazandırılması amaçlanan temel beceriler arasında yer almaktadır (MEB, 2018).

Girişimcilik temel anlamda hayalleri gerçekleştirme ve bir değer oluşturma süreci olarak ifade edilmektedir. Girişimcilik, başkaları tarafından fark edilemeyenleri bulma çabası, yenilikler peşinde koşma ve yenilikler getirebilme, var olanları harmanlayarak yeni bileşimler, ürünler ya da farklı şeyler ortaya koyma süreci olarak da ifade edilmektedir (Hisrich ve Peters, 2002; Akpınar, 2011). Ayrıca girişimcilik, bireyin çevresindeki fırsatları fark edip bunlara yönelik plan ve proje yaparak bunları günlük yaşamda uygulayıp hayatı daha yaşanabilir hale getirme uğraşı olarak da belirtilmektedir (Gömlüksiz ve Kan, 2009). Girişimcilik, bir süreci ifade etmekle beraber bir takım becerileri de içermektedir. Hayallerle başlayan bu süreç; girişimcilerin hedef belirleme, plan/iş planı yapma ve uyma, başarılı olmaya istekli olma, kendine güvenme, zorlukların üstesinden gelme, problem çözme, belirsizliklere tolerans gösterme, risk alma, fırsatları değerlendirme, çaba gösterme, yenilikçi/yaratıcı olma ve değer oluşturma gibi bir takım becerilere sahip olmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda bu beceriler girişimcilik sürecinde girişimcilerin başarıya ulaşmasında etkili olmaktadır.

Başarılı bir girişimci olmada etkili olan önemli faktörlerden biri de öz yeterlik inancıdır. Nitekim girişimcilerin diğer özelliklerinin yanında yüksek öz yeterliliğe sahip oldukları belirtilmektedir (Florin vd., 2007). Öz yeterlik, bireyin gelecekte karşılaşılabileceği zor durumların üstesinden gelmede ne derece başarılı olabileceğine yönelik kendisi hakkındaki yargısı ya da inancıdır (Senemoğlu, 2009). Başka bir ifadeyle öz yeterlilik, zor ve belirsiz görevleri yapabilme ve zorluklarla baş edebilme konusunda kişinin kendine olan inancıdır (Luszczynska vd., 2005). Öz yeterlik, bireyin farklı durumlarla baş etme, belli bir etkinliği başarma yeteneğine ve kapasitesine ilişkin kendini algılayışı, inancı ve yargısıdır (Senemoğlu, 2009: 231). Kişinin bu inancı gerek eyleme başlamadan önceki durumunu, gerekse eylemi gerçekleştirme sürecindeki performansını ve eylemin sonucunu etkilemektedir (Pajares, 2006). Bu bakımdan girişimcilik sürecinin; hayallerle, hedeflerle başladığı göz önüne alındığında, girişimcinin yapacağı işe başlama aşamasında, o işi başaracağına yönelik güçlü bir inanca sahip olması, yani yüksek öz yeterliliğinin yüksek olması, yapacağı işi başarıyla yürütmesine ve sonuçlandırmasına önemli derecede etki etmektedir. Bir başka ifadeyle başarılı girişimcilerin öz yeterliklerinin yüksek olması, yapacakları yeni bir projede başarılı olmalarına katkı sunmaktadır.

Bir görevde/işte/projede yeterlik algısı yüksek olan bireyler, o görevde başarılı olmak için düşük olan bireye göre daha çok çaba harcar ve daha ısrarlı olur. Ayrıca öz yeterlilik algısı yüksek birey, herhangi bir şeyi denemekten yaşıntı geçirmekten düşük olana göre daha az korkar. Algılanan öz yeterliği yüksek olan bireyler çevreyi daha çok kontrol

edebileceğinden olayların üstesinden gelebilir ve dolayısıyla da yeni şeyleri denemekte cesur olurlar (Bandura, 1980'dan akt. Senemoğlu, 2009: 231). Bu bağlamda öz yeterlilik algısının girişimci bireylerin sahip olması gereken bir algı ya da inanış olduğu ve başarılı girişimcilerin özellikleriyle öz yeterlilik inancı yüksek bireylerin özelliklerinin örtüştüğü anlaşılmaktadır. Aşağıdaki Tablo 1'de bu özellikler verilmiştir.

Tablo 1. Girişimci Bireylerin ve Öz yeterlilik İnançları Yüksek Olan Bireylerin Özellikleri

Girişimcilik becerileri gelişmiş bireylerin özellikleri	Öz yeterlilik inancı yüksek olan bireylerin özellikleri
<ul style="list-style-type: none"> • Fırsatları proaktif (öngörülü) olarak takip ederler. • Zorluklara, görevlere, ihtiyaçlara ve engellere yaratıcı bir şekilde yenilikçi yollarla cevap vermek isterler. • Yüksek başarıma güdüsüne ve öz yeterliliğe sahiptirler. • Mevcut düzeni sorgularlar ve yenilikçi çözümler için öneriler sunarlar. • İçsel kontrollü, inatçı ve dinamik bir kişiliğe sahiptirler, kendilerine güvenirlere, kendi kendilerini ve başkalarını da motive ederler. • Risk ve sorumluluk üstlenirler, yenilikçidirler ve büyüme tutkusuna sahiptirler. • Belirsizliklere karşı tolerans gösterebilirler, bağımsız ve azimlidirler. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yüksek hedefler koyarlar ve zor görevleri tercih ederler. • Amaçlarına ulaşmak için gerekli çabayı sarf ederler. • Zorluklar karşısında gönüllü olarak mücadele ederler. • Kendi kendilerini yüksek derecede motive ederler. • Zorluklarla karşılaştıklarında direnirler. • Yeni şeyler denemekte daha cesurdurlar. • Bir görevin üstesinden gelmek için öz yeterliliği düşük olan bireye göre daha çok çaba harcarlar ve daha ısrarlı olurlar, pes etmezler.
(Florin vd., 2007; Marangoz, 2013; Güney, 2015)	(Senemoğlu, 2009; Luthans vd., 2006'dan akt. Ergun Özler vd., 2017)

Literatürde girişimcilik ve öz yeterlilik inancının arasındaki ilişkiyi konu alan araştırmalar bulunmaktadır (Basım, Korkmazyürek & Tokat, 2008; Chen vd., 1998; Çankır, 2017; Çetin, 2011; Çolakoğlu ve Çolakoğlu, 2016; Hmieleski ve Corbett, 2008; Indarti vd., 2016; Malebana ve Swanepoel, 2014; Soysal vd., 2017). Bu araştırmalarda çoğunlukla girişimcilikle (girişimcilik eğilimleri, becerileri gibi) öz yeterlilik arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Çetin (2011) tarafından yapılan çalışmada, çalışanların örgüt içi girişimcilik düzeyleri ile öz-yeterlilikleri incelenmiş ve araştırma sonucunda öz-yeterlilik algısı ile girişimcilik arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğu bulunmuştur. Basım, Korkmazyürek ve Tokat (2008)'in yaptığı çalışmanın sonucunda kamu kurum kuruluşlarında çalışan bireylerin öz yeterlilik algısı ile hem yenilikçilik hem de risk alma davranışları arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Bununla beraber girişimcilik eğitimlerinin öğrencilerin öz yeterlilik üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar da bulunmaktadır (Hassi, 2016; Bergman vd., 2011; Kerse, Babadağ ve Kerse, 2017; Wilson., 2007). Bu araştırmalarda girişimcilik eğitimlerinin öğrencilerin öz yeterlilik inançlarını artırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Bergman vd. (2011) tarafından yapılan çalışmada, 12-17 yaş grubundaki ortaokul çağındaki öğrencilere uygulanan girişimcilik eğitiminin, öğrencilerin girişimcilik öz yeterlilik ve girişimcilikle ilgili bilgiler üzerindeki etkisinin olup olmadığını araştırılmış ve uygulanan girişimcilik programının öğrencilerin öz yeterlilikleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Literatürde girişimcilik ile öz yeterlilik arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların yanısıra girişimcilik becerilerini geliştirmeye yönelik yapılan eğitim faaliyetlerinin öğrencilerin öz yeterlilik inançlarını geliştirip geliştirmediğini konu alan çalışmalar da mevcuttur (Çolakoğlu ve Çolakoğlu, 2016; Studdard vd., 2013; Jahani vd., 2018; Kerse, Babadağ ve Kerse, 2017; Wilson vd., 2007). Ancak özellikle ilkökul/ortaokul öğrencilerine yönelik girişimcilik eğitimlerinin öz yeterlilik inancı üzerindeki etkisini konu alan yurt dışında çalışmalar (Bergman vd., 2011; Hassi, 2016) olmasına rağmen, yurt içinde böyle bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle ilkökul öğrencilerine yönelik uygulanacak girişimcilik eğitimlerine ihtiyaç olduğu görülmüştür. Bu kapsamda ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin girişimcilik becerilerini geliştirmek amacıyla yedi modülden oluşan etkinlik temelli bir öğretim programı tasarlanmış ve 11 haftalık bir süreçte uygulanmıştır. Bu modüller; girişimcilerin sahip olması gereken temel becerileri o olarak öne çıkan, girişimcilikle ilgili temel bilgilerle beraber başarılı olma isteği, kendine güven, problem çözme/zorlukların üstesinden gelme, risk alma, fırsatları değerlendirme, yenilikçilik/yaratıcılık becerilerini kapsamaktadır. Bu bağlamda başarılı girişimcilerin özellikleri ile öz yeterlilik inancı yüksek olan bireylerin özelliklerinin birçok noktada benzerlik gösterdiği düşünülerek girişimcilik becerilerini geliştirmeye yönelik uygulanacak bir öğretim programının, öğrencilerin öz yeterlilik inançlarını geliştirmede etkili olup olmayacağı araştırmanın ana problemini oluşturmuştur. Bu noktada araştırmanın literatürde önemli bir boşluğu dolduracağı, yapılacak çalışmalara ışık tutacağı umulmaktadır. Araştırmada, ilkökul 4. sınıf öğrencileri için tasarlanan girişimcilik öğretim programının öğrencilerin genel öz yeterlilik inançları üzerinde etkisinin olup olmadığını belirlemek amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. “Deney grubu” öğrencilerinin GÖP uygulama öncesi ve sonrasında genel öz yeterlilik inançları ve alt boyutları anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. “Kontrol grubu” öğrencilerinin GÖP uygulama öncesi ve sonrasında genel öz yeterlilik inançları ve alt boyutları anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. “Deney grubu ve kontrol grubu” öğrencilerinin GÖP uygulama öncesi ve sonrasında çocuklar için öz yeterlilik ölçeğinden ve alt boyutlarından elde ettikleri erişim puanları, anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada yarı deneysel araştırma desenlerinden; ön test-son test eşleştirilmiş kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Deneysel araştırmalarda amaç, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki neden sonuç ilişkisini test etmektir (Büyüköztürk, vd., 2018). Bu araştırmada da girişimcilik öğretim programı (bağımsız değişken) ile öğrencilerin öz yeterlilik inançları (bağımlı değişken) arasındaki neden sonuç ilişkisi test edilmiştir. Ön test-son test eşleştirilmiş kontrol gruplu desende, deneysel işlemin uygulandığı grup deney grubu, deneysel işleme tabi tutulmayan grup ise kontrol grubu olarak belirlenir (Hocaoğlu, Akkaş Baysal, 2019). Bu gruplar hazır gruplardır, belli değişkenler üzerinde eşleştirilir ve seçkisiz olarak atanırlar. Belirlenen deney ve kontrol gruplarına deneysel uygulama öncesinde ön testler, uygulama sonrasında son testler uygulanır (Büyüköztürk vd., 2018). Bu araştırmada da İstanbul Sultanbeyli Nene Hatun İlkokulunda 10 şubede öğrenim gören 4. sınıflardan rastgele iki grup belirlenmiş, bu gruplara ön testler uygulanmış ve eşleştirme yapılmıştır. Eşleştirme yapılırken ÇÖYÖ’ye yönelik ön testlerle birlikte, 2018-2019 öğretim yılı birinci dönem Matematik, Türkçe, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve İngilizce derslerinden birinci yazılı sonuçları e-okul sisteminden elde edilerek öğrencilerin akademik başarı ortalamaları da

hesaplanmıştır. Bunun sonunda grupların birbirine yakın seviyede olduğu belirlenmiş, bir sınıf deney ve bir sınıf da kontrol grubu olarak seçkisiz şekilde atanmıştır. Grupların belirlenmesinin ardından araştırmada uygulanan deneysel süreç aşağıdaki Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Deneysel Uygulama Süreci

Grup	Ön test	İşlem	Son test
Deney Grubu	ÇÖYÖ	Girişimcilik Öğretim Programı	ÇÖYÖ
Kontrol Grubu	ÇÖYÖ	MEB Mevcut Programları	ÇÖYÖ

Tablo 2’de görüldüğü üzere deney ve kontrol grupları belirlendikten sonra girişimcilik öğretim programı deney grubuna uygulanmış, kontrol grubunda ise mevcut MEB öğretim programları uygulanan derslere devam edilmiştir. Programın öğrencilerin öz yeterlilik inançları üzerindeki etkisinin belirlemek için “Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği” uygulanmış, ön test ve son test puanları arasında farkın olup olmadığı incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 öğretim yılında İstanbul Sultanbeyli Nene Hatun İlkokulunda 4. sınıfta iki şubede öğrenimine devam eden 34 deney, 33 kontrol grubu olmak üzere toplam 67 öğrenci oluşturmuştur. Deney ve kontrol gruplarında yer alan öğrenciler ile ilgili bazı bilgiler Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Bazı Bilgileri

		Deney Grubu		Kontrol Grubu		Toplam	
		N	%	N	%	N	%
Cinsiyet	Kadın	17	50.0	17	51.5	34	50.7
	Erkek	17	50.0	16	48.5	33	49.3
Yaş	9	13	38.2	9	27.3	22	32.8
	10	16	47.1	20	60.6	36	53.7
	11	5	14.7	4	12.1	9	13.4
Akademik Başarı Ortalamaları		70.0606		74.1176		-	
ÇÖYÖ Ön Test Ortalamaları		164.11		168.3030		-	

Tablo 3’de görüldüğü üzere araştırmanın çalışma grubunda, deneye grubunda 17 kadın, 17 erkek; kontrol grubunda 17 kadın, 17 erkek öğrenci yer almaktadır. Bu öğrenciler 9-11 yaş aralığında olup ilkokul 4. Sınıfa devam etmektedirler. Ayrıca deney grubunun akademik başarı ortalaması 70.06, öz yeterlilik ölçeğinden aldıkları ön test puanlarının ortalaması 164.11; kontrol grubunun akademik başarı ortalaması 74.11, öz yeterlilik ölçeğinden aldıkları ön test puanlarının ortalaması ise 168.30 olup iki grubun akademik başarı ve öz yeterlilik inançları açısından birbirlerine yakın düzeyde oldukları görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Bandura (1990) tarafından geliştirilen ve Türkiye’ye Çetin (2007) tarafından uyarlanan “Çocuklar İçin Öz-Yeterlilik Ölçeği” (ÇÖYÖ) kullanılmıştır. “İlk kez Bandura (1990) tarafından İngilizce olarak geliştirilen ÇÖYÖ’nün dilsel eşdeğerlilik çalışmalarının uygun olduğu tespit edilmesinin ardından geçerlilik ve güvenilirlik analizleri gerçekleştirilmiştir. Buna göre; tüm ölçek ve her bir soru düzeyinde ayırt edicilik değerleri için yapılan ilişkisiz gruplar için “t” test analizi yapılmıştır. Her bir madde

için alt ve üst grubu oluşturan puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu da ölçek maddelerinin ayırt edici özellikte olduğunu göstermektedir. Güvenilirlik analizleri için ölçek, öğrencilere 10 gün ara ile iki defa uygulanmış, tüm puan, hem de alt ölçekler düzeyinde ilişkili grup “t” testi analizi yapılarak korelasyon katsayıları saptanmıştır. Tüm grup düzeyinde ilişkili grup t testi anlamsız çıkmamıştır; ancak devamlılık katsayısı ($r=.762$) bulunmuş ve $p<.01$ düzeyinde anlamlı korelasyon değeri bulunmuştur. Bu da ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca tüm ölçek düzeyinde Cronbach Alfa (.95), Spearman Brown (.90) katsayılarının yüksek olması ölçeğin tümü açısından iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca ölçeğin tüm ölçek düzeyinde madde analizleri de yapılmıştır. Her bir maddenin toplamla olan korelasyonu $r=.660$ ile $r=.440$ arasında; madde kalan korelasyonu ise $r=.65$ ile $r=.40$ arasında değişmektedir. Sadece 32. maddede madde toplam.34; madde kalan ise .29 tespit edilmiştir. Tüm ölçekte her bir maddeye göre madde toplam, madde kalan değerlerinin anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu da tüm ölçeğin bütün sorularının güvenilir olduğunu göstermektedir. Ölçek 9 faktörden oluşmaktadır. Bunlar: Toplumsal Kaynakları Sıralamadaki Öz-yeterlik (TKSÖ), Akademik Başarıdaki Öz-yeterlik (ABÖ), Öz-Denetimli Öğrenmedeki Öz-yeterlik (ÖDÖÖ), Boş Zaman Becerileri ve Eğitici Kol Faaliyetlerindeki Öz-yeterlik (BZBÖ), Öz-Denetim Yeterliği (ÖDY), Diğer İnsanların Beklentilerini Karşılamadaki Öz-yeterlik (DİBKÖ), Toplumsal Öz-yeterlik (TÖ), Öz-Zorlama Yeterliği (ÖZY) ve Ebeveyn ve Toplum Desteğini Sıralamadaki Öz-yeterlik (ETDSÖ) alt boyutlarıdır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 245, en düşük puan 49’dur ve ölçek toplam 49 sorudan oluşmaktadır” (Çetin, 2007). Bu çalışmada, öğrencilerin ÇÖYÖ’den aldıkları toplam puan ve 9 faktörden alınan puanlar kullanılarak öz-yeterlilik inançlarındaki değişim incelenmiştir. ÇÖYÖ, uyarlama çalışmasını yapan Barış Çetin’den gerekli izin alınarak kullanılmıştır.

Girişimcilik Öğretim Programını (GÖP) Tasarlama ve Uygulama Süreci

1837

Araştırmada, program geliştirme çalışmalarının gereği olarak öncelikle girişimcilik öğretim programı tasarlanmıştır. Bu kapsamda ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerine girişimcilik becerilerini etkin bir şekilde kazandırmak için “kaynak taraması yapılmış, girişimcilik, girişimcilik becerileri ve girişimcilik eğitimi konularında çalışmaları olan akademisyen uzmanların (n=12) ve ilkökullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin (n=84) görüşleri alınmış ve ihtiyaçlar belirlenmiştir. İhtiyaç analizi çalışmaları sonucunda, ilkökul öğrencilerine uygun olan girişimcilikle ilgili temel kavramlarla birlikte başarılı olma isteği, kendine güven, problem çözme, risk alma, fırsatları değerlendirme ve yenilikçilik olmak üzere girişimciliği oluşturan altı becerinin öne çıktığı görülmüştür. Bu kapsamda bu becerilerin her biri bir modül olarak ele alınmış ve belirlenen modüller kapsamında bu becerilerin geliştirilmesine yönelik 38 kazanım oluşturulmuştur. Kazanımlara uygun içerik (konular), uygun öğretim yöntem ve teknikleri, etkinlikler (öğrenme öğretme süreci) ve sınav durumları (ölçme değerlendirme) hazırlanmıştır. Öğretim süreci, etkinlik temelli bir anlayışla çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerle zenginleştirilerek öğrenciler aktif olacak şekilde organize edilmiştir. Bununla beraber uygulamada kullanılmak üzere öğrenci etkinlik kitapçıkları ve ders planları da hazırlanmıştır. Bundan sonraki aşamada tasarlanan GÖP uzmanlarınca incelenmiş, gerekli düzeltmeler yapılarak uygulamaya hazır hale getirilmiştir. GÖP kapsamında oluşturulan modüllere yönelik açıklamalar şu şekildedir:

Modül 1. *Girişimciliğe Giriş, Temel Kavramlar*: “Girişimcilik, girişimci, girişimcilik süreci, girişimcilerin özellikleri ve yaptıkları, başarılı girişimciler/çocuk girişimciler, girişimciliğin ekonomik ve sosyal etkileri” konularından; örnek girişimcileri inceleme, bir girişimciyle söyleşi yapma gibi çeşitli etkinliklerden ve farklı öğretim yöntemlerinden oluşur.

Modül 2. *Başarılı Olma İsteği*: “Başarılı olmak için hedef belirleme ve gerekli olan adımlar, çaba göstermenin önemi ve proje tasarlama süreci” konularından; bir iş/proje için hedef belirleme, plan/iş planı hazırlama, kaynakları belirleme, gerekli hesaplamaları yapma, proje tasarlama, uygulama, sunma (bir ürün geliştirme, sunma ve satışını yapma) ve değerlendirme yapma gibi çeşitli etkinliklerden ve farklı öğretim yöntemlerinden oluşur.

Modül 3. *Kendine Güven*: “Özgüven, kendine güvenmenin önemi, kendine güvenmenin hedefe ulaşmadaki etkisi, kendine güvenen insanların davranışları, kendine güvenen insanların kazanımları” konularından; proje tasarlama, uygulama (ürün geliştirme), problem durumu ve örnek girişimcilerin hayatını inceleme gibi çeşitli etkinliklerden ve farklı öğretim yöntemlerinden oluşur.

Modül 4. *Problem Çözme*: “Problemler karşısında yapılacak davranışlar, sorunların üstesinden gelme, problemleri çözmek için gerekli adımları belirleme, çözümler üretme ve uygun çözüm yolunu uygulama” konularından; problem durumu ve örnek girişimcilerin hayatını inceleme gibi çeşitli etkinliklerden ve farklı öğretim yöntemlerinden oluşur.

Modül 5. *Risk alma*: “Karar vermenin önemi, karar verme süreci, karar verme risk alma ilişkisi, risk alma sürecinde atılacak adımlar, kazanma ve kaybetme, denemekten kaçmama” konularından; eğitsel oyunlar (yap-boz, jenga vb.) oynama, örnek girişimcilerin hayatlarını inceleme gibi çeşitli etkinliklerden ve farklı öğretim yöntemlerinden oluşur.

Modül 6. *Fırsatları Değerlendirme*: “Hedefe ulaşmak için duyarlı olma, fırsatları değerlendirmenin kazandırdıkları, fırsatlar karşılaştığında atılması gereken adımlar” konularını; örnek girişimcilerin hayatlarını inceleme gibi çeşitli etkinliklerden ve farklı öğretim yöntemlerinden oluşur.

Modül 7. *Yenilikçilik/Yaratıcılık*: “Farklı olma, fikir üretme, yenilikler peşinde koşma, geçmişten günümüze teknoloji, iletişim teknolojilerinin ortaya çıkış nedenleri, insanların ihtiyacını karşılamak yapılabilecekler, bir ürünün pazarlamak için yapılması gerekenler ve iyi bir ekip kurma” konularından oluşur. Geçmişten günümüze teknolojik gelişimin nedenlerini tartışma, bir ürün tasarlama, ürün pazarlama için gerekli olan ön hazırlığı yapma, tanıtım- reklam- fiyatlandırma çalışması yapma, yakın çevreyi daha temiz ve düzenli hale getirmek için afiş, broşür, el ilanı vs hazırlama, sunma ve bu konuda tüm okulu bilinçlendirmeye yönelik proje çalışması yapma gibi çeşitli etkinliklerden ve farklı öğretim yöntemlerinden oluşur.

GÖP tasarısı, 2017-2018 öğretim yılının ikinci döneminde 4. sınıfta öğrenim gören 30 ilkokul 4. sınıf öğrencisiyle pilot uygulama yapılmıştır. Bu öğrenciler rastgele belirlenmiş ve uygulamaya gönüllü öğrenciler katılmıştır. Pilot uygulamada ortaya çıkan aksaklıklar, olumsuzluklar veya eklenmesi gereken noktalar belirlenmek amacıyla uygulayıcı öğretmen tarafından her uygulamadan sonra günlükler tutulmuş, bir gözlemci öğretmen tarafından da gözlemler yapılmış ve uygulama sonunda öğrenci görüşleri alınmıştır. GÖP pilot uygulama sonucunda gerekli düzeltmelerin yapılmasından sonra 2018-2019 öğretim yılının birinci döneminde İstanbul Sultanbeyli Nene Hatun İlkokulunda 4. sınıfta öğrenim gören 34 öğrenciyle (deney grubu) asıl uygulama gerçekleştirilmiştir. Asıl uygulama deney ve kontrol grupları belirlendikten sonra Kasım 2018-Ocak 2019 tarihleri arasında yapılmıştır. Uygulamalar öğrencilerin öğrenimlerine devam ettiği sınıf ortamında uygulanmıştır. Ayrıca bir etkinlik için okul kantini ve bir etkinlik için de konferans salonu kullanılmıştır. Programın uygulama süreci iki hafta üçer, diğer haftalarda ikişer ders saati olmak üzere 11 hafta devam etmiştir. Uygulama, ön test ve son testlerin uygulanması ile birlikte 14 haftada tamamlanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler, GÖP'ün asıl uygulama öncesinde ve sonrasında veri toplama aracı olarak belirlenen ÇÖYÖ öğrencilere uygulanarak toplanmıştır. Verilerin analizlerde; öncelikle verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını belirlemek için son testler ile ön testler arasındaki fark (erişi) puanları kullanılarak kolmogorov-smirnov ve sahapiro-wilk normallik testleri uygulanmıştır. Normallik testi sonuçlarına dayalı olarak istatistiksel anlamlılığın olup olmadığını test etmek için hipotez testlerinden ilişkili ölçümler t-testi ve ilişkisiz gruplar t-testi uygulanmıştır. Daha sonra uygulanan bu testlerin etki büyüklüğü incelenmiştir. Etki büyüklüklerinin belirlenmesinde Cohen d testi kullanılmıştır (Cohen, 1988). Elde edilen d değeri, Cohen (1988)'in etki büyüklüğünü daha kolay yorumlamayı sağlamak için geliştirdiği sınıflama modeline göre değerlendirilmiştir. Buna göre; d değeri 0.2'den küçük ise etki büyüklüğü zayıf, 0.5 ise orta ve 0.8'den büyük ise yüksektir.

BULGULAR

Araştırmada, deney grubu ile kontrol grubu öğrencilerinin öz yeterlilik ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla elde edilen veriler analiz edilmiş, ulaşılan bulgular alt problemler doğrultusunda sırasıyla verilmiştir.

1.“Deney grubu” öğrencilerinin uygulama öncesi ve sonrasında genel öz yeterlilik inançlarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için analiz öncesinde verilerin normal dağılıp dağılmadığı kolmogorov-smirnov (K-S) ve sahapiro-wilk (S-W) normallik testleri uygulanarak tespit edilmiştir. Buna göre deney grubu öğrencilerinin ÇÖYÖ'den elde ettikleri erişim puanlarının normal dağıldığı belirlenmiş (K-S: $p>0.05$; S-W: $p>0.05$) ve bu sonuca dayalı olarak öntest ve sontest puanlarının anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla parametrik testlerden “ilişkili ölçümler t-testi” uygulanmıştır. Bu testlere ilişkin bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Deney Grubu Öğrencilerinin ÇÖYÖ'den Aldıkları Ön test ve Son test Puanlarına Yönelik İlişkili Ölçümler t-Testi Sonuçları

Ölçüm	N	\bar{X}	S.S.	Sd	t	p	Cohen d
ÇÖYÖ Ön Test (Toplam)	34	164.11	28.26	33	-3.712	.001	0.85
ÇÖYÖ Son Test (Toplam)	34	188.52	28.94				
1. Faktör (TKSÖ) Ön Test	34	12.76	3,09	33	-3.614	.001	0.61
1. Faktör (TKSÖ) Son Test	34	15.41	3,09				
2. Faktör (ABÖ) Ön Test	34	25.38	6.08	33	-2.382	.002	0.40
2. Faktör (ABÖ) Son Test	34	28.26	4.95				
3. Faktör (ÖDÖÖ) Ön Test	34	36.79	7.47	33	-2.924	.006	0.50
3. Faktör (ÖDÖÖ) Son Test	34	42.08	8.30				
4. Faktör (BZBÖ) Ön Test	34	26.97	6.08	33	-4.043	.000	0.69
4. Faktör (BZBÖ) Son Test	34	32.76	5.47				
5. Faktör (ÖDY) Ön Test	34	8.38	2.88	33	-2.844	.008	0.48
5. Faktör (ÖDY) Son Test	34	10.55	2.80				
6. Faktör (DİBKÖ) Ön Test	34	13.97	3.64	33	-1.828	.077	0.31
6. Faktör (DİBKÖ) Son Test	34	15.20	2.70				
7. Faktör (TÖ) Ön Test	34	13.17	3.46	33	-2.567	.015	0.44
7. Faktör (TÖ) Son Test	34	15.14	2.88				
8. Faktör (ÖZY) Ön Test	34	13.02	3.34	33	-2.660	.012	0.45

8. Faktör (ÖZY) Son Test	34	14.82	2.72				
9. Faktör (ETDSÖ) Ön Test	34	13.64	3.24				
9. Faktör (ETDSÖ) Son Test	34	15.26	3.52	33	-2.122	.041	0.36

p<.05

Tablo 4'te görüldüğü üzere, GÖP uygulama öncesi ve sonrasında deney grubundaki öğrencilerin ÇÖYÖ toplam puanları anlamlı bir farklılık göstermektedir ($t=-3.712$; $p<.05$). Grup ortalamalarına göre bu farkın son test puanı lehinde olduğu görülmektedir. Yapılan etki analizi sonucunda da öz yeterlilik ölçeğinin Cohen d değeri 0.85 olarak elde edilmiştir. Bu değer uygulanan girişimcilik öğretim programının öğrencilerin öz yeterlilik inançları puanlarına ilişkin oluşan farkta yüksek düzeyde bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Deney grubunun ÇÖYÖ alt boyutlarından aldıkları ön test ve son test puanlarına bakıldığında ise bir alt boyut (6. alt boyut; $p>0.05$) hariç diğer sekiz alt boyuta ait puanlarında da anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p<.05$). Bu bulgulara göre GÖP'ün, deney grubunun öz yeterlilik inançlarını anlamlı biçimde geliştirdiği söylenebilir.

2.“Kontrol grubu” öğrencilerinin uygulama öncesi ve sonrasında öz yeterlilik inançlarında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek için analiz öncesinde verilerin normal dağılıp dağılmadığı tespit edilmiştir. Buna göre kontrol grubunun öz yeterlilik ölçeklerinden elde ettiği erişim puanlarının normal dağıldığı belirlenmiş (K-S: $p>0.05$; S-W: $p>0.05$) ve bu sonuca dayalı olarak öntest ve sontest puanlarının anlamlı olarak farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla parametrik testlerden “ilişkili ölçümler t-testi” yapılmıştır. Bu testlere ilişkin bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Kontrol Grubu Öğrencilerinin ÇÖYÖ'den Aldıkları Ön test ve Son test Puanlarına Yönelik İlişkili Ölçümler t-Testi Sonuçları

Ölçüm	N	\bar{X}	S.S.	Sd	t	p
ÇÖYÖ Ön Test (Toplam)	33	168.303	30.2050			
ÇÖYÖ Son Test (Toplam)	33	176.363	31.3715	32	-1.907	.066
1. Faktör (TKSÖ) Ön Test	34	12.72	2.87			
1. Faktör (TKSÖ) Son Test	34	14.12	3.22	32	-2.616	.013
2. Faktör (ABÖ) Ön Test	34	24.12	5.96			
2. Faktör (ABÖ) Son Test	34	26.66	5.91	32	-2.961	.006
3. Faktör (ÖDÖÖ) Ön Test	34	38.36	6.96			
3. Faktör (ÖDÖÖ) Son Test	34	39.24	9.05	32	-.713	.481
4. Faktör (BZBÖ) Ön Test	34	28.84	5.06			
4. Faktör (BZBÖ) Son Test	34	30.12	5.73	32	-1.244	.222
5. Faktör (ÖDY) Ön Test	34	9.27	3.12			
5. Faktör (ÖDY) Son Test	34	9.15	2.89	32	.185	.855
6. Faktör (DİBKÖ) Ön Test	34	14.36	3.46			
6. Faktör (DİBKÖ) Son Test	34	14.60	3.81	32	-.303	.764
7. Faktör (TÖ) Ön Test	34	13.15	3.86			
7. Faktör (TÖ) Son Test	34	14.09	3.63	32	-1.456	.155
8. Faktör (ÖZY) Ön Test	34	13.87	3.30			
8. Faktör (ÖZY) Son Test	34	13.84	3.72	32	.054	.957
9. Faktör (ETDSÖ) Ön Test	34	13.57	3.43			
9. Faktör (ETDSÖ) Son Test	34	14.51	3.22	32	1.657	.113

p<.05

Tablo 5’te görüldüğü üzere, kontrol grubundaki öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrasında ÇÖYÖ toplam puanları anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t=-1.907$; $p>0.05$). Buna göre mevcut MEB programları kapsamındaki öğretim sonucunda kontrol grubu öğrencilerinin öz yeterlilik inançlarına ilişkin toplam puanları (Öntest $\bar{X}=168$; Sontest $\bar{X}=176$) artış göstermiş olsa da anlamlı düzeyde gelişmediği görülmektedir. Ayrıca kontrol grubunun ÇÖYÖ alt boyutlarından aldıkları ön test son test puanlarına bakıldığında ise iki alt boyut (1. ve 2. Faktör; $p<0.05$) hariç diğer yedi alt boyuta ait puanlarında da anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($p>0.05$). Bu bulgulara göre mevcut öğretim programlarının kontrol grubu öğrencilerinin öz yeterlilik inançlarını geliştirmede yeterli olmadığı söylenebilir.

3. “Deney grubu ve kontrol grubu” öğrencilerinin GÖP uygulama öncesinde ve sonrasında öz yeterlilik inançları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek için ÇÖYÖ’den elde ettikleri erişim (son test-ön test puanları farkı) puanları hesaplanmıştır. Analiz öncesi deney ve kontrol gruplarının erişim puanlarının normalliğini belirlemek amacıyla yapılan analizlerde verilerin normal dağıldığı belirlenmiş (K-S: $p>0.05$; S-W: $p>0.05$) ve bu sonuca dayalı olarak deney ve kontrol gruplarının ÇÖYÖ’den aldıkları erişim puanlarının anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla parametrik testlerden “ilişkisiz gruplar t-testi” uygulanmıştır. Bu analizlere ilişkin bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Çocuklar için Öz Yeterlilik Ölçeğinden Aldıkları Erişim Puanlarına Yönelik İlişkisiz Gruplar t-Testi Sonuçları

Ölçüm	GRUP	N	\bar{X}	S.S.	Sd	t	p	Cohen d
ÇÖYÖ (Toplam)	Deney	34	24.41	38.34	56.03	2.091	.041	0.50
	Kontrol	33	8.06	24.28				
1.Faktör (TKSÖ)	Deney	34	2.6471	4.27028	65	1.377	.173	0.33
	Kontrol	33	1.3939	3.06124				
2.Faktör (ABÖ)	Deney	34	2.8824	7.05719	65	.226	.822	0.06
	Kontrol	33	2.5455	4.93768				
3.Faktör (ÖDÖÖ)	Deney	34	5.2941	10.55872	65	2.004	.049	0.49
	Kontrol	33	.8788	7.08324				
4.Faktör (BZBÖ)	Deney	34	4.7941	6.91410	63.896	2.249	.028	0.55
	Kontrol	33	1.2727	5.87512				
5.Faktör (ÖDY)	Deney	34	2.1765	4.46176	63.816	2.279	.026	0.49
	Kontrol	33	-.1212	3.77291				
6.Faktör (DİBKÖ)	Deney	34	1.2353	3.93938	62.862	.947	.347	0.23
	Kontrol	33	.2424	4.60319				
7.Faktör (TÖ)	Deney	34	1.9706	4.47542	63.452	1.028	.308	0.25
	Kontrol	33	.9394	3.70759				
8.Faktör (ÖZY)	Deney	34	1.7941	3,92953	63.276	2.080	.042	0.49
	Kontrol	33	-.0303	3.22573				
9.Faktör (ETDSÖ)	Deney	34	1.6176	4.44505	61.009	.709	.481	0.17
	Kontrol	33	.9394	3.31605				

$p<0.05$

Tablo 6’da görüldüğü üzere, deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ÇÖYÖ toplam puanlarına ilişkin erişim puanları arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir ($t=2.091$; $p<0.05$). Bu bulgunun etki büyüklüğünü belirlemek açısından Cohen d etki analizi yapılmıştır. Cohen d değeri 0.50 olarak bulunmuştur. Elde edilen bu değer, uygulanan girişimcilik öğretim programının oluşan farkta orta düzeyde bir etkisi olduğunu göstermektedir. Buna göre GÖP’ün uygulandığı deney grubu öğrencilerinin öz yeterlilik inançları, mevcut MEB

programları kapsamında öğretime devam eden kontrol grubu öğrencilerine göre anlamlı olarak yüksektir. Ayrıca deney ve kontrol grubunun ÇÖYÖ alt boyutlarından aldıkları erişim puanlarına bakıldığında ise dört alt boyutta (3, 4, 5 ve 8. faktörler) fark olduğu ($p<.05$); beş alt boyutta ise (1, 3, 6, 7 ve 9. faktörler) anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür ($p>.05$). Bu bulgulara göre GÖP'ün kapsamında belirlenen kazanımların, konuların, uygulanan etkinliklerin, öğretim yöntem ve tekniklerinin öğrencilerin öz yeterlilik inançlarını geliştirmede olumlu yönde etkili olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

İlkokul 4. sınıf öğrencileri için geliştirilen girişimcilik öğretim programının öğrencilerin öz yeterlilik inançları üzerinde etkisinin olup olmadığını incelemek amacıyla yapılan araştırmada, GÖP uygulama öncesi ve sonrasında elde edilen veriler analiz edilmiş ve şu sonuçlara ulaşılmıştır:

GÖP uygulama öncesi ve sonrasında deney grubu öğrencilerinin ÇÖYÖ toplam puanlarına ilişkin farkın, son test puanı lehinde anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur. Uygulanan GÖP'ün öğrencilerin öz yeterlilik inançları puanlarına ilişkin oluşan farkta yüksek düzeyde bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre GÖP'ün, deney grubunun öz yeterlilik inançlarını anlamlı biçimde geliştirdiği söylenebilir. Ancak kontrol grubundaki öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrasında ÇÖYÖ toplam puanları anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Buna göre mevcut MEB programları kapsamındaki öğretim sonucunda kontrol grubu öğrencilerinin öz yeterlilik inançları artış göstermiş olsa da anlamlı düzeyde gelişmediği, mevcut programların öğrencilerin öz yeterlilik inançlarını geliştirmede yeterli olmadığı söylenebilir. Ayrıca deney ve kontrol grubu öğrencilerinin ÇÖYÖ toplam puanlarına ilişkin erişim puanları arasında, deney grubu lehinde anlamlı bir farkın olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda ilkokul öğrencilerinin girişimcilik becerilerini kazandırmak ve geliştirme amacıyla geliştirilen GÖP, öğrencilerin öz yeterlilik inançlarının gelişmesini sağlamıştır. Bu gelişimi, GÖP kapsamında gerçekleştirilen “hedef belirleme, başaracağına inanma, çaba gösterme, zor görevleri üstlenme, zorluklarla mücadele etme, denemeler yapma, görevlerini başarıyla yerine getirme” gibi öğrencilerin öz yeterlilik inançlarının gelişmesinde etkili olan konuların, etkinliklerin ve öğretim yöntemlerinin sağladığı söylenebilir.

Araştırmada yapılan analizler sonucunda girişimcilik öğretim programının ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin öz yeterlilik inançlarını anlamlı biçimde geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonucu, bu konuyla ilgili yapılan araştırma sonuçları (Zhao, Hillsve Seibert, 2005; Wilson., 2007; Bergman vd., 2011; Malebana ve Swanepoel, 2014; Shinnar vd., 2014; Malebana, & Swanepoel, 2014; Diaz-Garcia vd., 2015; Çolakoğlu ve Çolakoğlu, 2016; Nowinski ve diğ., 2017; Kerse, Babadağ ve Kerse, 2017) desteklemektedir. Hassi (2016)'nin yaptığı çalışmada, 11-12 yaş grubu ilkokul çağındaki çocuklara basit bir şekilde girişimciliğin temellerini öğretmek çocukların girişimcilik konusuna ilişkin ilgisini artırmak için çocuklar için tasarlanmış girişimcilik eğitim programının etkililiğini değerlendirmek amaçlanmıştır. Deneysel araştırma modeli kullanılarak gerçekleştirilen araştırma sonucunda, programın öğrencilerin girişimcilik becerilerini geliştirmek için gerekli olan öz-yeterlilik inançlarını ve bilişsel olmayan becerilerini geliştirmede etkili olduğu ve bu becerilerin geliştirilmesi için ilkokul döneminin uygun bir dönem olduğu belirlenmiştir. Yine buna benzer Bergman vd. (2011) tarafından yapılan çalışmada, 12-17 yaş grubundaki ortaokul çağındaki öğrencilere uygulanan girişimcilik eğitiminin, öğrencilerin girişimcilik öz yeterlilik ve girişimcilikle ilgili bilgiler üzerindeki etkisinin olup olmadığını araştırılmış ve uygulanan girişimcilik programının öğrencilerin öz yeterlilikleri üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda girişimcilik temelli uygulanan programların, etkinliklerin ya da eğitimlerin öğrencilerin öz yeterliliklerini de geliştirmesine katkı sunduğu ve bu iki özelliğin birbiriyle

ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca girişimcilerin başarılı olmasında yüksek öz yeterlilik inancına sahip olmalarının etkili bir faktör/özellik olduğu görülmektedir.

Malebana ve Swanepoel (2014), farklı düzeylerde girişimcilik eğitimi alan öğrencilerin girişimcilik öz yeterliklerinde farklılık olup olmadığını ve öğrencilerin algıladıkları girişimci öz-yeterliği ile girişimcilik niyeti arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Araştırma sonucunda, girişimcilik eğitimi alan öğrencilerin kendi girişimcilik öz-yeterliklerini algılama biçimleri açısından, olmayanlardan istatistiksel olarak anlamlı derecede farklı olduğunu ortaya koymuştur. Girişimci öz-yeterlik ile girişimci niyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Çolakoğlu ve Çolakoğlu (2016)'ın yaptığı çalışmada, öz yeterlilik algısı ve girişimcilik potansiyeli açısından girişimcilik eğitimi alan ve almayan öğrenciler arasında farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma sonucunda, öz-yeterlilik algısının girişimcilik potansiyelini olumlu yönde etkilediği bulunmuş, “öz-yeterlilik algısı yüksek kişilerin girişimcilik potansiyelinin yüksek olacağı ve bu kişilerin girişimci olma eğiliminin, öz-yeterlilik algısı düşük kişilere göre daha fazla olacağı” sonucuna ulaşılmıştır. Wilson (2007), girişimcilik eğitiminin işletme öğrencilerinin girişimsel öz-yeterlilikleri üzerindeki etkisi incelenmiş ve girişimcilik eğitiminin girişimci öz-yeterlilik üzerindeki etkilerinin kadınlar için erkeklerden daha güçlü olduğunu belirlemiştir. Ayrıca Kerse, Babadağ ve Kerse (2017), üniversitede farklı bölümlerde verilen girişimcilik eğitiminin, öğrencilerin girişimcilik niyetine etkisini ve bu etkide girişimsel öz-yeterliliğin (öz yeterlilik) aracı rolünü belirlemeyi amaçladığı araştırmanın sonucunda, girişimcilik eğitiminin girişimcilik niyetini etkilemede girişimsel öz yeterliliğin tam aracı rol üstlendiği bulunmuştur.

Bu çalışmada ulaşılan sonuçlar, öğrencilerin girişimcilikle ilgili bilgi ve becerilerini geliştirmek amacıyla yapılan öğretim programlarının ya da eğitimlerin, öğrencilerin öz yeterlilikleri üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Literatürdeki çalışmalar bu sonucu desteklemektedir. Bu bağlamda okullarda öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren girişimcilik becerilerinin ve dolayısıyla öz yeterlilik inançlarının geliştirilmesine yönelik öğretim faaliyetleri artırılmalıdır. Bu anlamda okullarda ürün tasarlama, geliştirme, sunma gibi girişimcilik projeleri uygulanabilir. Girişimcilik becerilerinin öğrencilere küçük yaşlarda kazandırılması, ileri yaşlarda başarılı girişimcilerin yetişmesine katkı sunacağından bu konuya yönelik tüm eğitim paydaşlarınca bir farkındalık oluşturulmalıdır. Bunun için farklı bölgelerde, farklı örneklem gruplarına çeşitli programlar uygulanabilir. Öğrencilerde girişimcilik bilincinin oluşmasına yönelik tüm okulu kapsayan çalışmaların yapılması önerilebilir. Özellikle ilkokul öğrencilerinin “girişimcilik öz yeterliliklerini” geliştirmeye yönelik deneysel çalışmalar ve girişimcilik becerileri ile öz yeterlilik inancı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akpınar, S. (2011). *Girişimciliğin Temel Kavramları*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Basım, H. N., Korkmazyürek, H., ve Tokat, A. O. (2008). Çalışanların Öz Yeterlilik Algılamasının Yenilikçilik Ve Risk Alma Üzerine Etkisi: Kamu Sektöründe Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 121-130.
- Bergman, N., Rosenblatt, Z., Erez, M. & De-Haan, U. (2011). Gender and The Effects of an Entrepreneurship Training Programme On Entrepreneurial Self-Efficacy and Entrepreneurial Knowledge Gain. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 13(1), 38-54.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Cansoy, R. (2018). Uluslararası Çerçevelere Göre 21. Yüzyıl Becerileri ve Eğitim Sisteminde Kazandırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 3112-3134.
- Chen, C. C., Greene, P. G. & Crick, A. (1998). Does Entrepreneurial Self-Efficacy Distinguish Entrepreneurs From Managers? *Journal of Business Venturing*, 13(4), 295-316.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences*. USA: Erbaum Press.
- Çankır, B. (2017). Öz-Yeterlilik ve Değişime Karşı Direncin Girişimcilik Eğilimi Üzerine Etkisi. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 115-124.
- Çetin, B. (2007). *Yeni İlköğretim Programı (2005) Uygulamalarının İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Çalışma Alışkanlıkları ile Öz-Yeterliliklerine Etkisi ve Öğrencilerin Program Hakkındaki Görüşleri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, F. (2011). Örgüt İçi Girişimcilikte Öz Yeterlilik Algısı ve Kontrol Odağının Rolü. *Business and Economics Research Journal*, 2(3), 69-85.
- Çolakoğlu, H. ve Çolakoğlu, T. (2016). Üniversitelerdeki Girişimcilik Eğitimi ile Öz Yeterlilik Algısı ve Girişimcilik Potansiyeli İlişkisi Üzerine Bir Saha Araştırması. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 17(37), 70-84.
- Diaz-Garcia, C., Saez-Martinez, F. & Jimenez-Moreno, J. (2015). Assessing The Impact of The “Entrepreneurs” Education Programme on Participants’ Entrepreneurial Intentions. *RUSC Universities and Knowledge Society Journal*, 12(3), 17-31.
- Ergun Özler, N. D., Giderler, C. & Baran, H. (2017). Öz Yeterlilik Ve Kontrol Odağının Bireylerin Girişimcilik Niyeti Üzerindeki Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 13(13), 736-747.
- Florin, J., Karri, R. & Rossiter, N. (2007). Fostering Entrepreneurial Drive in Business Education: An Attitudinal Approach. *Journal of Management Education*, 31(1), 17-42.
- Gömlüksiz, M. N. ve Kan, A. Ü. (2009). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Eleştirel Düşünme, Yaratıcı Düşünme ve Girişimcilik Becerilerini Kazandırmadaki Etkililiğinin Belirlenmesi (Diyarbakır İli Örneği). *Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 39-49.
- Güney, S. (2015). *Girişimcilik: Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular*. Ankara: Siyasal kitabevi.
- Hassi, A. (2016). Effectiveness of Early Entrepreneurship Education at The Primary School Level: Evidence From A Field Research in Morocco. *Citizenship, Social and Economics Education*, 15(2), 83-103.
- Hiscrich, D. R. & Peters, M. P. (2002). *Entrepreneurship*. USA: Mc.Graw-HillIrwin.
- Hmieleski, K. M. & Corbett, A. C. (2008). The Contrasting Interaction Effects of Improvisational Behavior with Entrepreneurial Self-Efficacy on New Venture Performance and Entrepreneur Work Satisfaction. *Journal of Business Venturing*, 23(4), 482-496.
- Hocaoğlu, N. ve Akkaş Baysal, E. (2019). Nicel Araştırma Modelleri-Desenleri. İçinde; *Eğitimde Eylem Araştırması ve Örnek Uygulamalar* (Ed: G. Ocak) (1. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Indarti, N., Rostiani, R. & Nastiti, T. (2016). Underlying Factors of Entrepreneurial Intentions Among Asian Students. *The South East Asian Journal of Management*, 143-160.
- Jahani, S., Babazadeh, M., Haghighi, S., & Cheraghian, B. (2018). The Effect of Entrepreneurship Education on Self-Efficacy Beliefs and Entrepreneurial Intention of Nurses. *Journal of Clinical & Diagnostic Research*, 12(6), 18-21.
- Kerse, G., Babadağ, M., ve Kerse, Y. (2017). Girişimcilik Eğitiminin Girişimcilik Niyetine Etkisi: Girişimsel Öz-Yetkinliğin Aracı Rolü. *Journal of Suleyman Demirel University Institute of Social Sciences*, 29(4), 633-656.
- Kozikoğlu İ., ve Altunova N., (2018). Öğretmen adaylarının 21. yüzyıl becerilerine ilişkin öz-yeterlik algılarının yaşam boyu öğrenme eğilimlerini yordama gücü. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 8(3), 522-531.
- Luszczynska, A., Scholz, U. & Schwarzer, R. (2005). The General Self-Efficacy Scale: Multicultural Validation Studies. *The Journal of psychology*, 139(5), 439-457.
- Malebana, M. J., & Swanepoel, E. (2014). The relationship between exposure to entrepreneurship education and entrepreneurial self-efficacy. *Southern African Business Review*, 18(1), 1-26.
- Marangoz, M. (2013). *Girişimcilik*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- MEB (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. Ankara: Devlet Kitapları Basım Evi.
- Nowinski, W., Haddoud, M.Y., Lancaric, D. Egerova, D. & Czegledi, C. (2017). The Impact of Entrepreneurship Education, Entrepreneurial Self efficacy and Gender on Entrepreneurial Intentions of University Students in The Visegrad Countries. *Studies in Higher Education*, DOI:10.1080/03075079.2017.1365359, 1-19
- Pajares, F. (2006). Self-Efficacy During Childhood and Adolescence. In: *Self-Efficacy Beliefs of Adolescents* (Ed: F. Pajares and T. Urdan), Information Age Publishing, Inc.
- Senemoğlu, N. (2009). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Shinnar, R.S., Hsu, D.K. & Powell, B.C. (2014). Self-efficacy, Entrepreneurial Intentions, and Gender: Assessing The Impact of Entrepreneurship Education Longitudinally. *The International Journal of Management Education*, 12, 561-570.
- Soysal, A., Kıran, Ş. ve Salmi, H. (2017). Sağlık Yönetimi Bölümü Lisans Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri ve Özelliklerinin Bazı Sosyo-Demografik Özellikler Açısından İncelenmesi. *International Journal of Academic Value Studies*, 3(14), 48-59.
- Studdard, N. L., Dawson, M., & Jackson, N. L. (2013). Fostering entrepreneurship and building entrepreneurial self-efficacy in primary and secondary education. *Creative and Knowledge Society*, 3(2), 1-14.
- Wilson, Fiona, Jill Kickul & Deborah Marlino (2007). Gender, entrepreneurial Self- Efficacy, and entrepreneurial career intentions: Implications for entrepreneurship Education. *Entrepreneurship Theory And Practice*, 31(3), 387-406.
- Zhao, H., Hills, G.E. & Seibert, S.E. (2005). The Mediating Role of Self-Efficacy in The Development of Entrepreneurial Intentions. *Journal of Applied Psychology*, 90(6), 1265– 1272.